SECRETS PVBLICHS, PEDRA DE TOCH, DE LES INTENCIONS DEL ENEMICH, Y LLVM DE LA VERITAT.

Que manifeste los enganys, y cauteles de vns papers volants que va distribuint lo enemich per lo Principat de Catalunya.

Va en esta vltima impressio sinch cartas, las tres del Rey Christianissim, y las dos de la entrada Naual en Catalunya, y la victoria de dita armada Naual. Y vna prouisio del Rey de Portugal en fauor dels Catalans.

Per manament, y orde dels molt Illustres Senyors Deputats, y Ohidors.

AHONT no arriben les armes, poden arribar los enganys; ja diu lo Catala, mes val giny, que força. Los enemichs del Principat de Catalunya lo han inuadit ab la impietat que se ha vist, fins arribar a Barcelona, ahont fustrades ses esperances, y desfeta la vanitat de sos intents ab la retirada afrentosa, procuren

procuren valerse de enganys, astucies, y fraus, pretenent conseguir ab dolo, y cautela, lo que no han pogut ab la espasa.

Pera entuuiar als que gouernen; pera fer vacilar als ben intencionats, pera enganyar al poble, y vltimament pera sembrar zizanya; perturbar los animos; diuidir les voluntats, despertar discordies, y destruyr a Catalunya ab guerres ciuils, van distrubuynt vns papers volants, que sumariament oferexen perdo general a tots los Catalans, com si haguessen delinquit en vsar del dret de la natural defensa: castich als soldats alotjats que feren los excessos en Iglesies, y pobles de Catalunya, com si ara los vingues de nou, delictes tant manifestos com sacrilegos: y finalmēt traurer lo exercit del Principat, ab tal que hisquen dell los Francesos, donant per fermança al Nuncio de sa Santedat pera major seguretat, com si restassem segurs sense los Francesos, y tinguessen los Catalans a son arbitre vna fermansa que está en terra del enemich, y subjecta a detenirlo en vna preso, com ho han executat. Ab estos, y altres oferimens impossibles, extemporaneos, y despropositats al estat present, pretenen enganyar a Catalunya. Pero succeheix lo que al altre Italia, que beuentse vn ou, al qual tenia a la gargamella, piulà lo pollet, passa auant responent. *Tarde piasti.*

Y per quant de las rahons sofistiques, y apparents ab que vesteixen lo engany, y perdicio de Catalunya dits papers voluntats, porien resultar grauissims danys, y errors perniciosos al be publich, es cosa molt justa respondrer a tots los caps, y desfer estos nuuols, que ab titol de compassio, volen ofuscar lo Sol de la veritat, tacar la limpieza del zel, y amor dels Catalans.

Primô

Primo, diuhen los papers volants.

QVE ab malicia, y sens fonamēt se publique que lo Rey Catolich volie trencar les Constitucions, y Priuilegis, y oprimir nostra llibertat, &c. que son intent es guardar inuiolablement Constitucions, Priuilegis, vsos, y costums, com ho te jurat a Cathalunya, &c.

RESPOSTA.

OBrar contra la experiencia es error; esperar mudança de vn procehir habituat es imprudencia: creurer que lo enemich intente beneficis al que te per ofensor, es vanitat de judici. La experiencia que te Catalunya del gouern passat del Rey Catolich, està plena de contrafaccions de lleys, y priuilegis, de opressions, y grauamens; y estos procehiments tan continuos, tractats tant de proposit, que tots los cuydados se encaminauen a desfer, anular, y reuocar, les joyes de Catalunya que ab tanta copia de sanch, y or compraren los antepassats.

Aquesta intencio no es imaginaria, sino veritat manifesta, deduyda de cartes del Rey Catolich, y Comte Duch escrites a son Llochtinent, y Capita General del Principat de Catalunya; y despres de sa mort llegides publicament en Brassos, y per son orde expressades algunes clausules en aquest discurs, pera que a tots conste la veritat, y realitat de la intencio daryada, que tenen a Catalunya.

La intencio de aquest paper es informar à tots los Catalans, homens, y dones, vells, y minyons, de la veritat dels negocis, pera que puguē discernir la veritat dels enganys. Y no obstant que les cartes estiguen en llengua Castellana, se deduyran en Catala, traduyntles ab tota fidelitat, paraula per paraula, com ho conexeran, los que les ohiren llegir en les juntes de Brassos. Y lo mateix se obseruarà citant qualseuol Auctor. Aduertint que de industria se

vse de humil, y clar estil, pera que la afectacio, y color retorich no lleue lo credit, y juntament sie entès de tots vniuersalment.

En carta de 3. de Octubre 1639. escriu lo Comte Duch: *Que en orde als forratges, sino hi ha carruatge, per portarlos, tenen obligacio los Catalans, y deuhen portar a les espatlles, quant blat, palla, y ciuada sie necessari.* Y en la mateixa carta torne a confirmar esta inica proposicio, ajustant, *que als soldats se done los llits dels Cauallers mes principals, y que ells dormen en terra.*

En carta de 14. de Octubre 1639. diu lo Comte Duch: *Que sino acuden los gastadors Catalans, los porten lligats, y presos al camp de Salses, vsant peral dit effecte qualseuol medi.* Y procurant alentar al Llochtinent, y persuadirlo a qualseuol opressio, li diu: *Clamen contra V. S. apedreguenlo, que de aqui ha de naxer sa estimacio, opinio, y be de la Prouincia.* Clausula que te punt de Profecia. Aquestes coses se tractauen, quant actualment sustentaue Catalunya dotze mil infants en la campanya, pera seruir al Rey Catolich. Y si seruint Catalunya ab tanta fidelitat, amor, y lliberalitat, la tractauen desta manera, que serie ara que li ha fet tant valenta resistencia, encara que justissima?

Lo Rey Catolich en carta de 8. de Noembre 1639. a vista dels majors serueys que han fet, y obrat los millors vassalls, mane a son Llochtinent. *Que en companyia del de los Baluasses se resolgue lo pendrer algu dels Deputats: quels lleuen la administracio de la hazienda de la Generalitat, acudint ab ella al exercit, pera terror de la Prouincia, y q̃ jũtamẽt fassen algunes confiscacions de bens.* Si sustentant la Deputacio actualmẽt 1200. infants; si empeñarse los particulars pera acudir a la guerra, se mane fer vna resolucio tãt injusta, y oposta als Priuilegis de Catalunya, que desfa, y derrueix lo edifici Politich, y llibre del Principat, que resolucions se pendrien tant seueres, despres de hauer pres les armes, inuocat per axiliar lo Rey Christianissim hauerlo elegit per

Comte,

Comte, y hauer dertotat al Rey Catolich lo mes florit exercit? Si los mateixos serueys per tenirlos en poch, no podien detenirlo a les contrafaccions dels priuilegis; com lo detendrian ara ques dona per deseruit, y per offes? Igual es lo jurament, y promesa que pot fer ara, a la que feu solemne lo any 1626. Lo estat es desigual, perque a les hores no podie negar finezes dels Catalans, ara podie allegar offenses, y calificarles de tant graues, com li donàs lloch lo poder: pues si ab igualtat de estat trenque lo jurament, y promesa, com lo guardarie ab la total mudansa? Si quant nos anomenaue vassalls, tractaue de assolar, y desustanciar a Catalunya, quant nos te per rebeldes, que millores se poden esperar?

Cobra lo Rey Catolich a Salses ab la assistencia de tants milanars de Catalans, y ab lo gasto tan innumerable de les Vniuersitats, que resten pera moltes c[illegible]turies carregades. Y lo Comte Duch en la carta de les gracies que fa al General, lo Comte de Santa Coloma, diu: *Que fa a Deu moltes gracies, y a ell moltissimes, &c.* hauent com a Catolich de dirho al reues. Y pera tentarlo de ambicio, y facilitar la ruyna de Catalunya, prosegueix. *Que es menester exir de panyales, y pesar los vlls en fer vna gran fortuna; y qui alli lo tenie a sa disposicio.* Y pera que aduertis a que tiraue li escriu tot de sa ma: *Que li estudie com trauran de Catalunya lo que li escriu, &c.* y que *ab lo mateix secret de sa ma a la sua li digue, com se porà concertar, que done Catalunya pera la Primauera sinch mil infants, y dos mil gastadors, tots Catalans, y pagats, y que es negoci inescusable.* Aquest ere lo premi dels serueys dels Catalans, estes les merces, estos los priuilegis nous per auer empleat en les guerres de Salses tantes vidas, y haziendas.

Lo mateix Comte Duch en carta de 14. de Ianer 1640. li torne a dir encarregant lo secret. *Que se ha de traurer de Catalunya vn gros de gent Catalana, cosa de sis mil infants, procurant se repartesquen los gastos entre les Iglesies, Militars,*

 y Vniuer-

y Vniuersitats. Y perque no tinguès lloch de replicarli ab les constitucions, y priuilegis, que se oposen directament a tals arbitres, li diu: *Que no tingue atendencia a menudencies Prouincials.* Y pera oprimir be del tot a Catalunya de sa propria ma li escriu estes paraules: *Senyor meu, per vn sol Deu, que la gent se alotge, rebe, y no sols be, &c. de genolls loy demano.* Vejam ara qui te la culpa de les insolencies inaudites, y sacrilegis horrendos que cometeren los soldats en les Iglesies, dones homens, y haziendes dels Catalans, lo costum militar, ò los ordens superiors? com se hauien de arriscar a maldats tant calificades, sino en virtut de semblants cartes que los feyen espatlles, y assegurauen de la pena? reparaue lo soldat de fugir, y no reparaue en posar foch a la Iglesia, sent tant mes graue lo delicte, no per altra raho, sino perque sabie que pera lo primer hi hauie pena, y peral segon total permissio.

Lo Rey Catolich en carta de 28. de Febrer 1640. diu, *Que los soldats estiguen alotjats en Catalunya, ab tal forma, que sie superior en cada lloch la gent de guerra, a la de la terra, preferint la comoditat del soldat a quant se puga considerar en contrari: y que per quant de Barcelona naix lo dany a les demes Vniuersitats, allotgen en ella vn gran colp de infanteria, y caualleria.* Aquestos ordens seruiren de carta de gracies a Barcelona per hauer enuiat son Conseller en Cap dos mesos hauie ab vn bon tercio al camp de Salses. Aquest ere lo aliuio ques donà a totes les Vniuersitats per lo treball continuo de sis mesos de guerra viua.

De manera, que no solament volien que los soldats fossen tractats be, sino rebe, y ab superioritat de numero; pera que los soldats obrassen sens temor, y a son arbitre. Tant gran ere lo exces ab que los Ministres superiors volien los allotjaments (allegant que en les altres Prouincies de la Europa, axi se obserue) que lo Comte de Santa Coloma (no obstant viuie tot rendit a qualseuol orde) rescriguè al Comte Duch, dient: *Que tots los que hauie ohit parlar de la*

forma

forma dels alotjaments de Italia, y Flandes deyen, *que era cosa excessiua, lo ques feye en Catalunya.* Y pera confirmar esta raho li diu: *Que los Balons en Seret, en lo espay de dotze dies hauien gastat mil y docentes carregues de vi.* Paraules totes escrites de ma del mateix Comte de Santa Coloma. Pues si al que disposaue los negocis, desitjaue donar gust en los alotjaments, y pretenie medrar per aquest cami, li aparegueren exorbitants: si los mateixos pratichs de Italia, y Flandes, que interessauen, los anomenauen excessius, quant pesats, insoportables, y terribles, serien als pobres Prouincials? No hauien de cridar al cel? No hauien de mostrar sentiment? No hauien de plorar llagrimes de sanch? No hauien de implorar la justicia? No hauien de cercar castich al agraui ques feye a tantes haziendes, y persones libres, tractades per los soldats, pijor que esclaus? Y finalment no hauien de rabiar de dolor, y pena; considerant que lo remey ere impossible; pues los que hauien de castigar los desordens, no sols los callauen, y consentien; pero los ordenauen, y alentauen? Ha tingut Catalunya desde sa fundacio, igual calamitat?

Oposarense los molt Illustres Senyors Deputats, y Oidors a estes opressions, rompiments, y contrafaccions de constitucions, y priuilegis: ja vensuts dels continuos, y amarguissims llantos dels pobles, ja de la obligacio del jurament prestat de hauer de acudir a estos, y semblants casos. Feren costat a tant justificada pretencio los molt Illustres Senyors Consellers, y Saui Consell; acudint vns, y altres ab embaxades, y supliques continues al Lloctinent del Rey Catolich, pera que se apiadàs dels afligits pobres, y euitàs la ocasio dels graues danys, que podien sobreuenir. Y perque (com diu lo Esperit Sant:) *La musica entre llantos, dissone a la prudencia*, votaren alguns en lo Consell de Cent se fes pausa a la alegria de les acostumades Carnestoltes, y se plorassen ab dols, les desdiches de Catalunya. Pero en lloch de dar algun consuelo, ò ab

bones demonstracions, donar esperances de remey, y aliuio, enuiauen los seguents ordens.

Per carta Real de 13. de Mars 1640. se manaua al Lloctinent. *Que manàs als exactors de les rendes de la Generalitat pena de mort, no les donassen a la Deputacio, sino a la persona que ell senyalaria, donantli poder de senyalarla,* Item li mane en dita carta. *Que prengue al Deputat Tamarit, lo entregue al Marques de Vilafarnca, pera que ab vna galera lo aporte pres a Perpiña, aont estigue priuat de tota comunicacio. Que no li sie admes ningun recaudo de la Deputacio. Que notifique als ministres della pena de la vida nol assistescan ab diner, ò altra cosa. Que lo Iutge del Breu prengue informacions contra lo Deputat Eclesiastich Claris, à titol que fomente, y desense, no se deuen fer contribucions als alotjaments: y en prouarseli cosa de calitat lo prengue assistint ell en persona, demanant pera tot assistencia a la Ciutat. Que en la mateixa forma sie priuat de tota comunicacio, y assistencia de diner, ô altra cosa de la Deputacio.* La causa destes presons, y la culpa destos castichs era acudir los Deputats a la obligacio del jurament, al be comu, als llantos dels pobres pagesos, a les llagrimes de tants pubills, y viudes desolades.

Tant gran ere la rabia que tenien los Ministres superiors de veurer aquestos piadosos Oficis, tan feruoros lo desitg de acabar ab los que tenien atendencia al be comu, de la patria, que lo Comte Duch escriu al Lloctinent vna carta molt llarga, feta à 29. de Febrer 1640. que ve a dir en suma. *Que no li apar hauer obit semblant desatino com lo de la Deputacio, y Concell de Cent.* Y quexantse del Lloctinent com no ha fet alguna absoluta, diu: *Al Rey Catolich li escriguè lo Virrey de Napols, que li hauie notificat vnes letres, vn Ministre de sa Santedat; y lo Rey li responguè que vsaue ab ell de molta pietat en no cagistigarlo exemplarment, supposat que no li hauie escrit en lo mateix renglo, com haule fet penjar al Ministre del Papa.* Bon exemplar pera obrir

la porta

la porta a qualsevol resolucio, per cruel que se pogues imaginar.

Y lo Rey Catholich per carta de 26. de Mars 1640. diu: *Que se fassen los alojaments, y que a tal Salud que hauie parlat en fauor de la Prouincia, deuie hauerli donat vn garrot, ô hauerlo llançat al mar ab vna pedra al coll. Que se execute lo que te manat en orde als Deputats, Claris, y Tamarit.* De manera, que ere arribada Catalunya a vn estat tan miserable, que lo major delicte era ser bon patrici, y consolador del poble afligit. Los lladres, malfactors tenien perdò, assentantse soldats: com ho manà lo Rey Catolich en carta de 31. de Mars 1640. Los soldats insolents, sacrilegos, cremadors de Iglesies, y del santissim Sagrament, podien perpetrar qualsevol delicte, ô maldat sens temor de castich, perque pera ells no hi hauie penes ordenades, sino aliuios, descansos, diners, y menjar be, y rebe, y ab superioritat, com conste de les cartes originals del Comte Duch. Tant solament, los Deputats, Oaidors, Consellers, de Concell de Cent, y los que tractauen del be comu, y de consolar los pobres (ab la major cortesia, y humilitat que hagen suplicat vassalls a Senyor) eren dignes de penes, y castichs: sols pera estos venien ordens de castigarlos, posarlos en la preso, donar garrots, confiscar bens, &c. Y effectiuament per estes causes tant plenes de justicia foren presos, lo Deputat Francesch de Tamarit, Iuan Francesch Vergos, y Lleonart Serra del Saui Concell de Cent.

De aquestes, y altres moltes cartes se dedueix vna probabilitat equiualent a la euidencia, que la intencio ere subjectar a Catalunya, com a terra conquistada, lleuantli tots los Priuilegis, y Constitucions antigues. Primò, conste per vna carta que escriguè el Comte Duch al Llochtinent, que deye: *Mal haja qui feu tals constitucions, mal haja jo si las puch veurer, y mal haja V.S. si les guarde.*

Secundò,

Secũdò, per carta Real de 31. de Mars 1640. en la qual mane: *Que se fasse vna leua de sis mil Catalans pera Italia, ab titol de que faltaren a las conuocatorias de Salses, comptant desde que entrà lo exercit Frances, fins que dexà la plassa. Que si hō considere, hauent faltat tants ab tant temps, si execute esta pena produirà vna leua de major numero de sis mil. Que fasse acostar dites leues ab cautela à Barcelona, y Tarragona, y los Alfachs, que son parts maritimes pera transportarlos à Italia. Que si nos pot executar en esta forma, repartesque la leua entre les Vniuersitats, Militars, y Eclesiastichs. Que no signifique los vol traurer de Cathalunya. Que si per àsso no basten los medis suaus, llance mà dels que sien menester.* Y per quant tenien per cert, que ere pretensio dificultosa, y que se hauia de opposar lo Principat, en virtut de les constitucions, y priuilegis, per carta Real de 9. de Mars 1640. tenien preuingut al Llochtinent dientli: *Que estaue resolt de euuiar al Estat de Milà sis mil Catalans, y que no obsten les cōstitucions de no poder ser trets inuoluntariament, per ser primeres les lleys de la Monarquia. Que dites constitucions foren estatuydes en son principi, y tenien força quant Catalunya estaue separada pero ara no: Que es sa voluntat precissa se embarquen, sens reparar en qualseuol genero de representacio se li fasse. Que se vse de medis inuoluntaris, que comensen per Barcelona, dont serà conuenient estigue alotjada alguna part del exercit: que li encarregue molt lo secret, y ques corresponguè ab lo Protonotari.* Faltāt a Cathalunya sis mil naturals de guerra, restant carregada ab dos exercits, introduint, que la vnio lleuaue la força a les constitucions; clarament se manifestaue lo volerla subjectàr à les lleys de Castella, ò a les que al Rey li haurien aparegut. Lo posar en execucio la maxima tan desitjada dels Castellās; *vna lley, y vn Rey*, se manifeste clara ab la dita carta: perque reprouar les constitucions, y priuilegis, tenint en Catalunya presidis, y dos exercits, ere lo mateix que intimarle la subjectio de conquistats. Per la noticia secreta que algu dels Ministres

de la

de la terra tenie, se arriscà algunes vegades a dir als Aduocats quel informauen, si li allegauen constitucions, que se dexassen de constitucions, passant per cosa de risa dita allegacio. Y pera mes desautorizarles, deye que quant les constitucions, y priuilegis de Catalunya tenien força, ere en temps de les ballestes.

A que major desuentura podie arribar Catalunya? que tresor perdie, en perdrer ses constitucions, y priuilegis? A que terrible esclauitut la reduien, gouernantla per lo gouern de Castella? Qui sab los treballs de aquells Regnes hauent tingut sort de naxer en terra libre, antes voldria morir mil vegades, ó menjar herbes a les montanyes, que expossar sa patria, y germans a estat tan miserable.

Lo qui vulle saber lo estat de aquells Regnes, ja en lo any 1626. llige a don Matheu Lizon Veyntiquatro de Granada, que plorant les opressions de tants vectigals, y dolentse del gouern de Castella, està profetizant les comocions presents de Espanya; dient en diferents parts de son llibre: *Que primerament los Castellans paguen sinch per cent de totes les haziendes. Secundò, paguen imposicions de vi, vinagre, oli, carns, tabaco, &c. y son tan grans, que se ha de cullir delles vn milio y mitx: y pera pagar en molts llochs han hagut de vendrer fins les campanes de les Iglesies. Terciò, paguen seruey de millons. Quartò, subsidi, y escusado. Quintò, papel sellado, arbitre insufrible. Sextô, contribucio de les haziendes, a la fundacio de eraris: volent ques depositen en ells de vint catorze; de manera, que si ha vint millons, sols resten sis peral Regne. Septimò, paguen pera trenta mil soldats. Vltimò, quintar homens pera la guerra, fentlos anar per força presos, y lligats, com los hauem vist passar moltes vegades per Catalunya. Pera cobrar estes imposicions, y vectigals, son tants los gastos, salaris, y vexacions, que ve a ser mes lo ques gaste, que lo principal ques cobre. Ab que estan los Regnes tan acabats, y destruyts, que en algunes Prouincies se han despoblat, sinquanta, y sexanta llochs, les Iglesies per terra, les cases*

dese-

desfetes, les heretats perdudes y hermes. Totes son paraules de vn Autor Castellà.

En executarse lo de *vna lley, y vn Rey*, en Cathalunya, hauien de passar forsosament los Catalans, per estes y majors tribulacions: perque ben sert es, que aßi se hauien de executar ab major puntualitat, y rigor que en Castella, ja per lo odi, ja per la diferencia de la nacio.

Que fos lo intent subjugarla a miserable estat, despoblant Catalunya, petxantla, y oprimintla, ho diu, y va ordenant clarament lo Comte Duch, en la carta de 29. de Febrer 1640. aont diu: *Suplico a V. S. regonegue lo poder de sa Magestat, y veurà si Catalunya es vn soplo, &c.* y mes auant *luego regonegue V. S. y en balança de asso, les insolencias, y abominacions ab que ha procebit aqueixa gent, y sobre asso dexe correr lo discurs, trobarà que verdaderament estan locos, y el loco con la pena es cuerdo.*

En orde a despoblarla, ho significque, dient en la mateixa carta. *Verdaderament Senyor Comte los Catalans han menester veurer mes mon.* Cotejes esta clausula, ab la de la trãsportacio dels sis mil Catalans à Italia. Prosegueix lo mateix intent de subjugarla: y tentantlo de ambicio li diu: *Que ara li ha arribat vna gran ocasio, molt ajustada a sa presuncio, y pera seruir al Rey*: y passe auant. *Esta ocasio, sols à V. S. li ha vingut a las mans, ab la major justificacio que ha pogut tenir home del mon, &c. Y ab lo resguart, del exercit que V. S. gouerna, y del que gouerna lo Senyor Marques de los Baluasses, y aquestos actes de tant relleu, rares son Senyor meu, las vegades que se venen a las mans.* Si los prechs dels poderosos son preceptes, no se jo, que orde mes apretat, y que mes clarament se podie dir, y significar la conquista, y subjugacio de Catalunya. Y pera despenyarlo a tant iniqua empresa li propose, que ja no solament serie conuenient arbitre dita conquista, sino obligacio deguda, dient: *Essent V. S. natural, y tenint vn exercit a las espatllass, ninguna cosa, y ha quos pugue fer, y ninguna cosa ques puga, dexa de ser deguda, Y asso*

es

es parer de tots los Consells. No hi ha dir q̃ parlaue de alojaments, perque en la carta nos mencionen: que tota tira (ja ab lo exemple de penjar lo ministre del Papa, ja ab ser cami de pujar, ja per obligacio, y vltimament per ser parer de Consells) a dirli, deu subjugar ab armes a Catalunya.

Esta intencio tenie desuellat al gouern del Rey Catholich, y se disposaue a tota pressa la execucio; prenent per capa la diuersio de França, comensant desde la factio de Leocata. Declararen esta Enigma als Catalans los Francesos en Salses, quant ab veus altes cridauen: *Catalans esta guerra no es per nosaltres, sino per vosaltres, apartauuos, y dexaunos los Castellans*. Que les nacions son com los que miren al joch del Axedrez, que veu millor lo que xaque lo que mire, que lo que jugue. Be podie la guerra de Salses tenir totes dos intencions: pero la mes certa ere la de subjectar a Cathalunya, pues tenien en ella los presidis, dos exercits, desarmada la terra, cansada de sis mesos de guerra, y pobre de hauer sustentat aqueix temps dotze mil infants, y finalment empenyada, a que lo Frances tingues als Catalans per mal afectes, y per enemichs, pera excusar tot auxili. Ocasio apta peral intent, si Deu nol hagues desfet, y desuanescut. Y perque no sonàs per les Monarquies ingratitut tant gran de subjugar vna Prouincia llibre, q̃ acabaue de seruir ab tant llargues finezes conexẽt la fogositat dels Catalans, y la superioritat de animo en no sufrir coses manifestant injustes, alotjaren los soldats ab lo exces que narren les cartes alegades; donant ampla llicencia als soldats de molestar als Catalans en honres, haziendes, è Iglesies, como ho feren: tenint per cert, lo que ha succehit, que los Catalans veẽt trẽcats los priuilegis, y dissipats sos bens, fariẽ armes contra los soldats, ab q̃ declarãtlos per incursos de crimẽ de lesa Magestat, y per rebeldes, tindriẽ exterior titol de executar lo q̃ tãt tẽps auia estaue premeditat y disposat, com conste de les cartes referides, y infinites

altres,

altres, que exten originalment en vn baul ple delles, que guarde la Deputacio: pera que confessen los Autors dels papers seminadors de discordies, que sa intencio del Rey Catholich, y de sos Ministres, es estada sempre aniquilar les constitucions, y priuilegis de Catalunya. Y en lo que diu: *Que si falta, y ha hagut, es per part dels Ministres*, es contra tota veritat: perque no conste que lo Rey hage castigat, ni reprès a ningun contrafactor de constitucions, y priuilegis als defensors delles si, com se ha vist en lo discurs desta primera resposta.

Secundo, diuhen los paprs volants.

QVE axi mateix publiquen maliciosamẽt, que lo fi del exercit es degollar los Catalans, assolar sacrilegament les Iglesies, y altres hostilitats tan barbaras, que de Atila no les admetria lo credit, quant mes de vn Monarca, &c.

RESPOSTA.

DONO tota la pietat, y benignitat Real imaginable, al Rey Catolich, axi la venero, y la confesso. Pero lo Autor no conclou de aqui, que lo exercit no execute les barbaritats q̃ amenase, y te executades. No creurer totes les coses es prudencia: creurerho tot, facilitat: no crurer ninguna, rudeza: y creurer contra la experiencia, es error, com tinch dit. No creuhen los Catalans q̃ vulle lo exercit degollar a tots: que vulle oprimirlos a tots, ò ab mort, o ab subjugacio infame; axo no sols se creu, sino ques sab ab euidencia; si ab atendenciase ponderen les cartes referides, y lo modo de procehir dels exercits Castellans.

En Cambrils (que fou la primera demostracio) declararen la intencio danyada: perque rendintse los Catalans

a bona

a bona guerra,la ma'or part degollaren,y atropellaren ab
la caualleria,altres enuiaren a galera,y los reſtants poſa-
ren en obſcures preſons. Si en les demes parts del cāp de
Tarragona,y Panades,no han proſeguit les mateixes in-
humanitats, no ſe ha de atribuyr a pietat,ſino a aſtucia, a
la comoditat dels viurers,no a la compaſsio: que qui tin-
gue cor pera atropellar ,y degollar centenars de Cata-
lans rendits,tindrie ferocitat pera reiterar moltes vega-
des eſta tragedia. No ſaberen enganyar a Cathalunya ab
pietat fingida,pero tant abundaue en ſes entranyes lo rē-
cor contra los Catalans, que a la primera ocaſio no po-
gueren diſsimularlo,ni contenirlo: fou corregir lo error
de la millor cautela que podie vſar lo engany, y la tray-
cio: pero ſempre los Caſtellans excedeixen los llimits de
la major crueltat.

No ſe ha de prouar eſta veritat ab les euidencies q̄ pot
donar Catalunya en ſi mateixa,perque no ſe atribueſquē
a encariment,ò paſsio. Teſtimoni mes deſapaſsionat, ha
de donar per aſſentat, que los mals de que ſe ha recelar
Catalunya del exercit,no ſon indignes de credit,ſino dig-
nes de tota preuencio.

Lo Bisbe de Chiapa,en la India, Fra Bartomeu de les
Caſes natural de Caſtella,Religios del Orde de Predica-
cadors,eſcandalizat,y paſmat de les exorbitants inhuma-
nitats dels exercits Caſtellans de les Indies prenguè ab
zel de Deu,la ploma pera referirlas,allegant per motius:
Traurer lo Infern de les Indies, aqueſt nom done al exer-
cit dels Caſtellans: y tambe diu: *Per la compaſsio que tinch
de ma patria,que es Caſtella,perque Deu no la aſſole y caſtigue,
y per los grans pecats comeſos contra ſa fè,y honra de Deu,y del
proxim.* Pera moſtrar la poca raho q̄ tingueren los Caſte-
llans de maltractar als Indis,al principi fa vna deſcripcio
de ſon natural,dient. *que ſon los Indis gent ſenzilla ſens do-
lo,y engany,fels a ſos Senyors, y als Chriſtians,y entre totes les
nacions los mes pacients,pacifichs,y ſoſſegats, enemichs de ren-*

cors

cors, odis, y venjances, q̃ hi hage en lo mon. Tenen viuacitat de enteniment, ab docilitat, y capacitat pera qualseuol ciencia, aptissims pera rebrer la Fè de Christo, y en tenir noticia della son importuns en voler saber, y exercitar los Sagramẽts de la Iglesia, y les cerimonies del culto diuino: en tant que he obit dir a molts Espanyols, verdaderamẽt q̃ estes nacions eren les mes benauenturades del mon, si haguessen tingut noticia del Deu verdader.

Afirme, y assegure aquest justissim Prelat en moltes parts de son llibre, que los Indis reberẽ als Castellans ab singulars caricies, y amor, aparexentlos que ere gent vinguda del cel, seruintlos, y regalantlos, ab lo major cuydado, y liberalitat que pogue ponderarse. Vejes ara com los tractaren, ponderes be lo que los Castellans feren en vnas nacions que nols podian hauer ofes per la distancia, sino que estudiauen en obligarlos ab la abundácia: pera que se inferesque ab gran fonament lo que deu temer Cathalunya si arribassen a poder obrar a son arbitre.

Diu plorant lo predit Bisbe: *En aquestes ouelles manses, dotades per lo Creador de tals, y tantes calitats entrarẽ al punt que les conegueren com a llops, tigres, y lleons cruelissims, y no han fet altra cosa de quaranta anys a esta part, que trosejarles, matarles, angustiarles, afligirles, atormentarles, y destruyrles, ab tan estranyes noues, y varies crueltats, que nũca son estades vistes, llegides, ni oydes, de les quals se compta en algunes. Y fou ab tal exces, q̃ en vna Isla que hi hauie tres milions de animes, no hi ha auuy doscents naturals. En la Isla de Cuba, q̃ es tan llarga com de Valladolit a Roma, està casi despoblada. La Isla de sant Iuan, y de Iaymaca, que son grans, y fertilissimes, estan assolades: les Isles dels Lucayos, que son mes de sexanta, no hi ha vna sola criatura. Mes de trenta Isles que estan en comarca de la Isla de sant Iuan, estan despoblades y serã totes es Isles mes de dos mil lleugues de terra. De la terra ferma han assolat mes de deu Regnes, majors que tota Espanya, y mes terra dos vegades que hi ha de Seuilla a Hierusalem. Y donarem per compte cert, y verdader, q̃ en lo espay de quaranta anys per les tira-*

nies,

nies, y obras infernals, morien dels Indis dotze milions de persones entre homens, dones, y minyons, y en veritat, que crech, sens pensar enganyar que son mes de quinze milions. Totes son paraules textuals, y de Autor tan calificat, que no pot ser calumniat de passio, per ser natural de Castella, y a la fi de aquest capitol conclou dient: *A estes nacions no han tingut mes respecte, ni delles han fet mes compte, ni estimacio (parlo ab veritat, per lo que se, y he vist en tot lo temps predit) no dich com si fossen unes besties (que plagues a Deu, que com a besties los haguessen tractat, y estimat) pero com, y menos que les escombraries de les plasses.*

Y hauent promes que en lo discurs del tractat comptarie algunes de les crueltats son tantes que fan vn llibre, no obstant que les compte ab breuedat, y perque serie allargar molt aquest paper tocare poques.

En lo folio 6. diu: *Que al major Rey, y Senyor de vna Isla, vn Capita li força sa propria Esposa. Entrauen per los pobles, y no dexauen minyons, velles, prenyades, ni parides, y posauen messes sobre qui de vna cultellada partirie vn home, ò li lleuarie lo cap, ò li descubririe les entranyes. Feyen vnes forques baixes que tocassen los peus en terra, y de tretze en tretze los penjauen cremantlos vius, a honor, y reuerencia de nostre Redemptor, y dels dotze Apostols.*

En lo fol. 7. diu. *Vna volta viu jo que rostien en vnas gradelles quatre, ò sinch senyors principals, y perque cridauen, y trencauen lo son al capita manà los escanyassen, pero lo Ministre los posà vnes estaques a la boca, y atià lo foch.*

En lo fol. 8. *Que deshonrraren a vna Reyna.* En lo fol. 9. *Que a la Reyna anomenada Anacaona, per honrarla la penjaren.* En lo fol. 10. diu: *Que sempre vsaren dels Indis com a bestias, pera portar carregas.* En lo fol. 13. diu: *Que lo modo de conquistar los llochs ere anar de nit, y a vna mitja lleuga del poble, feyen entre si vna crida, dient, que si nos rendien al Rey los hauian de cremar vius.* Y com si los Indis que dormien, y

B estauen

eſtauē diſtants, ò hagueſſen ohit, ſe hagueſſen reſiſtit, a la matinada entrauen en la poblacio, a foch, y a ſanch, cremant vius minyons, y dones.

En lo folio 14. *Que hauent donat vn ſenyor principal de la India, de ſa voluntat, ò per temor tres mil peſſes de vuyt als Caſtellans, lo prengueren, y lligaren a vn pal, y poſaren foch per los peus, pera que donàs mes; enuià a ſa caſa, y los entregà altres tres mil peſſes de vuyt. Tornarenlo atormentar, perque donàs mes diner, y no tenint que donar, lo tingueren de aquella manera fins que los molls dels oſſos exien per las ſolas dels peus, y axi mori;* y afirma, *que feren infinites vegades lo mateix ab altres ſenyors.*

En lo fol. 15. diu: *Que quant ſe ſeruien pera lo carruatge dels Indis, com ſi foſſen vnas beſties, los portauen ab vna llarga cadena de moltes argolles, abont eſtaue lo pobre Indi pres per lo coll. Donauenlos poch a menjar, y dolent; ab aſſo, y ab la carrega moriē tots, q̄ moltes vegades de quatre mil Indis no tornauen ſis a ſes caſes. Y quant morien los pobres Indis en la cadena, per no desferla los tallauen lo cap, cahent lo cos al altra part. Itē, quels feyen portar al coll als pobres Indis la fuſta pera fabricar los vaixells, de trenta lleugues lluny.*

En lo folio 18. compte: *Que ſabent los Indis de la Ciutat de Colula, que venien los Caſtellans, los hiſqueren a rebrer tots los Senyors de la comarca, Sacerdots, y poble, pera acompanyarlos, arribaren a la Ciutat, y ab cautela prengueren los ſenyors, y feren juntar en la plaſſa ſinch, o ſis mil Indis, y junts alli arremeteren a ells, y a eſtocades, y llançades los acabaren; alguns ſe amagaren deuall los morts, y al cap de dos dies exien tenyits en ſanch, demanant miſericordia, pero luego los feren troços. Y a tots los Senyors, que eren mes de cent, manà lo Capita cremarlos vius a vns pals arrimats:* Y diu que degollauen los ſis mil homens en la plaſſa, eſtaue lo Capita cantant: *Mira Nero de Tarpeya a Roma como ſe ardia, gritos dan niños, y viejos, y el de nada ſe dolia.*

En

En lo folio 22. compe: *Que en la Prouincia de Guatimalo, hisque lo senyor principal portant a braßos, ab so de trompetes, y tabals, acompanyat de molts senyors de la terra, a rebrer los Castellans; portarenlos a Vna Ciutat ahont los regalaren. Demanarē los Castellans tantes carregues de or, y perque responguerē los dits Indis, que no les tenien, los cremaren luego Vius, sens altra culpa, ni proces.*

En lo folio 23. refereix: *Que aquest mateix Capita dels Castellans, dels Indis subjugats, portaue ab si gran numero dells pera fer guerra als altres: y com nols donaue a menjar, perque erē ordinariament, deu y Vint mil Indis, consentie ques menjassen los Indis ques prenien. Y axi hi hauia en son exercit solemnissima carniceria de carn humana, ahont en sa presencia matauen los minyons, y los rustien, y matauen los homens solament per les mans, y peus, que tenien per lo millor boci. Matà infinita gent en la fabrica dels Vaxells, fentlos portar la fusta a les espalles, de la mar del Nort, fins la mar del Sur, que son cent y trenta lleugues de trauessa, carregantlos a tres, y quatre quintars per home. Fins la artilleria los feye portar a brassos. Y es molta Veritat* (diu lo mateix Autor) *que jo Vin a molts de dits Indis portar la artilleria per los camins plens de angusties, y treballs, y si hagues de dir totes les crueltats, farie Vn llibre que espanterie al mon.*

En lo folio 25. *Al Rey de Machuacam perque tenie fama de ser molt rich, lo posaren de peus a Vn cep, lligades les mans molt fort a Vn pal, Vn braser de foch als peus, y Vn minyo que los Vntaue ab oli; a Vna part Vn ballester, assestantli al cor, y a la altra part Vn gos pera quel trosejas, sino donaue tresors.*

En lo folio 26. *Que aquest inich Capita en lo Regne de Xalisco aßolà Vuyt cents pobles, y quant dits Castellans escriuien al Rey Catholich, deyen, que totes eren Victories que Deu nostre Senyor les donaue per ser les guerres tant justissimes.*

En lo folio 27. *Que los cabos, per vna arroba de vi, oli vinagre, ô per vn tocino, dexauen triar a qualseuol, de cent donzelles la mes hermosa, ò de millor cara. Lo mateix feyen dels minyons mes dispòsts, donant a triar vn de docents ò trecents. Y succehie que vn minyo que parexia fill de vn Princep lo donauen per vn formatge, y cent persones per vn cauall.*

Contra los Indis que fugien, vsauen de la caça dels gossos llebrers, y altres. Pera mantenir dits gossos, portauen molts Indis en cadena, tenint dells publica carniceria, y los vns als altres se manlleuauen quartos de Indis, com si fossen de tocinos pera sustentarlos, y deyen dexaume vn quarto de vn vellaco de aqueixos, pera donar a menjar als meus gossos, que quant ne matarè vos ne tornarè altre. Altres a les matinades anauen ab los gossos a caçar los pobres Indis, y quant tornauen se alabauen que hauien mort deu, o vint dells. Ay major maldat! feu estes barbaritats Atila? Asso no era en temps de Noe, sino la Centuria passada. *Y veent vna India malalta que en vna ecasio no podie fugir, prenguè dos cordes, ab la vna se lligà vn fillet al peu, y ab laltra se penjà, pero no fou tant prompta, quant arribaren los gossos, y feren trossos la criatura. Anant vn destos maluats vn dia a caçar conills, no trobant caça, y parexentli que tenien fam los gossos, prenguè vna criatura dels brassos de sa mare, y fentla trossos, ab vna daga, dona a cada gos sa part.*

Finalment eren tals les tiranies, è inhumanitats que feyen los soldats Castellans, que los Indis los anomenauen *los yarres*, que es lo mateix que los dimonis.

De aquestes crueltats inaudites, y no imaginades està lo dit llibre tan ple que cause horror, y espant, y voler referirles totes, serie traduyr vn llibre enter. Y perque conste clarament, que no sols en esta materia, pero en lo perill de les coses sagrades, y culto de la Fè, son igualment perniciosos los Castellans, donem

atencio

atencio a lo que diu aquest mateix Autor: *Altra cosa se ha de aduertir, que fins avuy no han tingut mes compte de que alli se predicas la Fe de Christo, que si fossen gossos, ans be han prohibit de principalment intentals Religiosos ab moltes afliccions, y persecucions quels han causat, que no predicassen, perque los aparexie era impediment pera adquirir lo or, y riquezas que volien, y avuy en totes les Indies* (parle lo Autor de son temps) *noy ha noticia, ni saben si Deu es de fusta, de cel, ò de terra, sino en la noua Espanya, que es vn recò de les Indies.*

Entraren allâ ab pretext de plantar la Fè de Christo, y desterrar la ydolatria, y arribant a esta materia, diu lo Autor: *Que los soldats premien quants ydols tenien los Indis de alguna Prouincia, ô Ciutat (que ere en gran numero) y portauen aquells a altres Prouincies, alli obligauen als Indis quels prenguessen pera sa ydolatria, rebent en cambi molt or, y plata.* Arbitre ab que molts se feren riquissims, demanera, que en lloch de sembrar la fe de Christo, per lo vil, y baix interes anauen sembrant ydols, y ydolatries per la India.

Y perque se aduertesque lo dany que feren a les animes, que se hauien de conuertir, y se haurien conuertit infinites, si haguessen procehit com a homens: será just referir vn cas llastimos, y escandalos pera Catholichs, diu axi lo Autor. *En la Isla de Cuba prengueren vn Casich, y senyor molt principal, anomenat Hatuey, y lligat a vn pal lo cremauen viu, sens que los Religiosos fossen bastants a detenir la furia mes barbara que en lo mon se hage vist. Y vn Religios de Sant Francesch, varo sant, y de gran virtut, acostas a ell, deyeli algunes coses de Deu, y de nostra santa Fè, ab la breuedat que podie, per la pressa que portauen de atormentarlo. Digue lo Religios, que si tenie Fe en lo que li predicaue anirie al Cel, ahont hi hauia gloria, y descans perpetuo: y que sino, anirie al infern a patir perpetuament penes, y torments. Pensà lo Indi vn poch, y preguntâ al Religios, si anauen al Cel los Castellans? Responguelі lo Religios, que si, ab tal que fossen bons, digue tant prest lo Casich, sens mes pensar, que no volie anar al Cel, sino al Infern per no*

estar aont ells estiguessen, y per no veurer tant cruel gent, com son los Castellans.

En lo Regne de Yucatan arribaren sinch Religiosos de Sant Francesch, y com estauen escarmentats dels Castellans, no volien rebrer dits Religiosos. Informarense de la veritat, y de son modo de viurer, y sabuda, los admeteren ab gust. Començaren a predicar ab tal fruyt, que al cap de quaranta dies los Senyors de la terra, los entregaren tots los ydols, pera quels cremassen, y los fills (quels volen, com la nina del vll) pera quels enseny assen. fundarenlos Iglesies, y Temples. De altres Prouincies los enuiauen a cercar pera quels predicassen: y a persuacio dels Religiosos, se juntaren, y ab solemnitat se donaren als Reys de Castella. Estant les coses en aquest estat, y la predicacio de la Fè, tant ben disposada, entraren en aquella terra diauyt Castellans de acauall, y trenta de apeu, ab moltissimes carregues de ydols, de altres Prouincies, los quals ab violencia feren repartir per tota la terra, obligant a quels donassen per cada ydol vn Indi per esclau, amenassantlos, que sino obehien los farien guerra. Los Indis per temor, qui tenie dos fills donaue lo vn, y qui tres dos. Lo qual fou causa que los Religiosos, tement nols matasen en los Indis, pensant ells eran causa de la vinguda dels soldats, fugiren dexant aquell Regne sens la llum de la predicacio Euangelica.

Vltimament pera q̃ a ningu aparegueſſen encariments eſtes, y altres infinites crueltats, y enormitats, que cõpte lo Autor, conclou dient. *Protesto en Deu, y en ma cõciencia, q̃ segõs crech, y tinch per cert, son tantes les perdicions, danys, destruccions, despoblaciõs, morts, grans crueltats, y especies lletgissimes delles: violencias, injusticies, latrocinis, y homicidis que en aquelles nacions, y gents han fet, que en totes quantes coses he dit, y en tot quant he encarit, no he dit en cantitat, ni en calitat de les deu mil parts (del que se ha fet) la vna.*

Totes eſtes inhumanitats compte dels Caſtellans, vn teſtimoni per tantes circunſtancies calificat, com ſon ſer Chriſtià, religiòs, Biſbe, teſtimoni de viſta, y de nacio Caſtellà. Les dites relacions foren impreſſas *en Seuilla lo any* 1552. *en casa de Sebestia Truxillo*, y les dedicà lo Autor

al

al Serenissim Princep de Espanya Don Felip Segon, y foren molt ben rebudes, y aduertides dels Reys, perque foren perpetrades dites maldats per la malicia dels soldats, y cabos Castellans, sens ciencia, ni consentiment de les Magestats Catholicas, antes procuraren ab ordes continuos remediar coses, no sols indignes de homens; pero encara de les feres mes sanguinolents, y saluatjes. En raho de axo treballà moltissim lo Emperador Carlos V. y en nostra Ciutat de Barcelona, à 20. del Mes de Noembre any 1542. ordenà justicimes lleys en fauor dels afligits Indis, a instancia continua del dit Bisbe Fr. Bartomeu de las Casas, cō refereix Fr. Antoni Remesal, natural de Galicia en la *hist. dels frares Predic. de la Prouincia de Chiapa. lib. 4. cap. 12.* La major esmena quey haguè (despres de tantes llastimes) fonch, que prenian los Indis a milanars, y embarcantlos, ò portantlos a manades en cadena, los anauen venent per esclaus en altros Regnes, ab que feren los cabos Castellans grosses haziendes.

Fassam ara lo argument *à minori ad maius*: si los exercits Castellans per sola la cobdicia, contra tots ordes de sos Reys obrauen tals, y tantes iniquitats, que nos poden trobar paraules q̄ puguē exactament declarar la malicia de tals inhumanitats, q̄ farien en Cathalunya, ahont venen, no sols per la plata, y or de les Iglesies, y Prouincials, sino a desfogar lo odi q̄ tenē natural a la nacio Catalana? a venjar les males burles los feren en tēps dels alotjaments per ses iniquitats? y vltimament a donar gust als ministres superiors en subjugar a Cathalunya, ò per lo menos reduyrla a les lleys referides de Castella? No vull q̄ lo Rey Catholich sufris, ni permetes lo que amenassen: estarien segures les vides, haziendes, y llibertats, Iglesies, y Temples? Lo que en les Indies obraue la distancia de la Cort, obrarie en Cathalunya ab major effecte lo odi, y lo racor dels soldats, alentat del gust, y dels mals intents dels ministres superiors. Si despres de hauer Cathalunya regalat, y acariciat als Castellans, la robauen, cremauen,

mauen,deshonrauen,y aprofanauen,com se ha referit(encara que breument)ab molts papers, ara quels ha perseguit,resistit,derrotat,y degollat tants, que reste la montanya de Monjuich feta vn fossar, que farié si poguessen? Que restarien desmemoriats destes coses? Y quant se recordassen tan corregides tenen les passions,que les callarien? Tant perfets son en lo amor de Deu, que per los danys que han rebut(ya ab la força de les armes, ya ab la mudança del Senyor) estudiarien a fer molts beneficis a Cathalunya? Se desuellarien en que nos trencas ningun priuilegi? Antes los auorrien tant, y ara se enamorarien dells? Lo cert es, que encara que Deu no vol que fassam judicis temeraris, tampoch vol que cregam dels homens contra la experiencia; perque allo es malicia, y asso imprudencia,y Deu,ni vol maliciosos, ni tampoch imprudens. Los Catalans ya han vist del exercit Castellà lo any passat,lo mateix que pot temer: Han vist Santa Coloma de Farnes arrasada, priuilegis trencats a cada pas, dones deshonrades,marits morts,cases saquejades, en vn lloch volien cremar vn minyo,y en altre aturmentar vn home, en los pobles ferse cõtribuyr los Cabos ab doscents reals, en moltes parts Iglesies saquejades,y cremades, en tres, ò quatre,reduyt a sendres lo santissim Sagrament. De totes estes coses, se te ocular experiencia, y consta per juridiques informacions: y se obrauen en tẽps q̃ no tenien causa,ni raho llegitima, ò alomenos aparent de part dels Prouincials, en tant que los Ministres superiors hauien de recorrer a la llibertat militar,pera escusarlos. Ara que formen,sino llegitimes,apparents rahons de rebeldia; y mil altres, hauem de creurer que venen de pau, y per be, y conseruacio de Catalunya? Estan per ventura esmenats? Vejes lo q̃ feren en Cambrils: han mudat ara de condicio? Venen marchant,y fundant Iglesies? Actualment ara les estan robant, y saquejant. Aqui va vna relacio autentica, de vna que diu axi.

Al primer

Al primer de Iåner 1641. arribaren los soldats en Santa Oliua, y robaren la Iglesia, de la qual sen aportaren lo seguent.

PRimó, espenyaren lo Sagrari, en lo qual hi hauia la reserua de plata hont se acostumaua tenir lo Santissim Sagrament; empero a les hores nó estaue reseruat per temor dels soldats, y per esser fora la gent de la Parroquia, a be que per cautela, hi hauia vna hostia de dins, no consagrada, y los soldats la llançaren per terra, lo mateix haurien fet a ser consagrada, y sen apòrtaren dita reserua, vn vericle gran de plata sobredorat hont se tenia lo Santissim Sagrament, vns corporals de tela, tot de dins del Sagrari.

Item, espanyaren la Sacristia, y sen aportaren tota quãta roba hi hauia de lli, com son toualles dels Altars, sobrepellisos, tres de tela, y molts dels altres de lli, vna casulla blanca de domas, tres camis de tela ab sos amits, y dos de lli, dos ganfanons de domas vermell.

Item, han espenyat vn armari hont estaua la plata de la Iglesia, del qual sen han aportat vna Creu bona, grã de plata sobredorada ab vna touallola negra ab flocadura, vn calser de plata sobredorat de dins ab sa patena.

Item, sen han aportat de dita Iglesia vnas crismeras, y canadellas de plata hont estauen los olis sagrats, vna caxeta de plata de batejar, tres corporals, tota la sera hi hauia en la Iglesia, sino es tres, ò quantre ciris, dits manuals de confraries, y la cera era molta.

Item, totas quantas estoualles eren per los altars, despullant aquells fins las cortines.

Item, en vna capella de Sant Iuliá foradaren la porta ab destrals, y saquejaren aquella. De prædictis fidem facio, ego Cosme Sala Presbyter, & Vicarius Sanctæ Oliuę pro Priore dictæ Ecclesiæ Beatę Mariæ Prioratus Sanctæ Oliuæ Barcinonæ Diœ.

Lo mateix han fet en les Iglesies de Banyeres, de Sant Iaume

Iaume dels Domers,y altres del Panades.

No han cremat tota la Vila de Martorell? No degollaren quants naturals pugueren alcançar en ella,fins dones, minyons, y criatures de mamella, que despres se descubrien per la vora del riu, y per altres parts? A vn pobre simple (com ho mostraue en la cara) que acaptaue per lo Hospital General, encontrantlo a Sans, nol degollaren? De la terra que actualment ocupen en Catalunya,no acuden infinits homens,y dones a Barcelona,despossehits de ses haziendes,y cases,per hauerles los soldats, no sols saquejades,sino cremades, y arrasades, sens hauer fet resistencia? Nos veuhen acaptar per Barcelona persones de Valls, de Tarragona, y del Panadès, que tenien lindos patrimonis, y alguns de dotse mil escuts? En Perpinyà no tractauen ara de degollar tots los naturals,despres de sis mesos quels tenen opprimits, com esclaus? Alli mateix nols prenen los grans, y haziendes? No posen en presons à Religiosos, y altres Eclesiastichs? De manera, que de temps passat,y de present, sols pot dexar de quexarse amargament, del exercit Castellà, lo que nols ha experimentat. Han obrat, y obren tan inicament,y se ha de gastar temps en pensar que obrarien be,despres que resten picats, y amarchs dels Catalans? En la compassio que mostren se ha de creurer? Donar fè al que prometen? Y posar fonament en lo que diuhen? O ells tenen per ignorants los Catalans, ò Deu los ha lleuat lo tino en lo parlar, que es lo cert, perque en Catalunya, està molt sabut lo refrany Català, que diu: *De amich reconciliat, y de Vent que entre per lo forat, de aquex te guarda.* Y axi sempre que los exercits Castellans se pinten de pietat,y mostren cara de compassio,no hi ha sino mirarlos en lo espill de les relacions del Bisbe de Chiapa, aont restarà satisfet lo Autor dels papers volants,

Tertiò,

Tertiò, diuhen los papers volants.

QVE no fiant la obseruança dels priuilegis, y constitucions del Rey Catolich, mal la podem fiar del Christianissim, &c.

RESPOSTA.

AB ses mateixes paraules reste conuençut. Diu lo Autor mes auall, parlant, de si lo Rey Catolich guardarà lo que te jurat, o no. *Dir q̃ nostron Rey no guardarà lo que te jurat, bes veu que es malicia sens fonament, puix del q̄ue serà, no pot judicarse, sino per lo que es estat.* Es vna maxima ben pensada, pero mal aplicada: perque si ab fonament se judique lo que serà del que es estat, hauent lo Rey Catolich romput en son gouern tantes constitucions, y priuilegis, hauentles anulat en les cōuocatories vltimes de Salses se infereix ab euidēcia, q̃ no les guardarà. Y duptar dita obseruança en lo Rey Christianissim, axo si que es malicia del Autor, sens fonament, pues: *Del que serâ no pot judicarse, sino per lo que es estat.* Y axi del que es estat se infereix be que les guardarà. Los vltims Reys de França, senyors de Catalunya, foren Ludouico Pio, y Carlo Caluo: estos, no sols les conseruaren, sino q̃ les aumentaren: llige lo Autor los dos priuilegis primitius que concediren a Catalunya estos dos Emperadors, y en ells veurà, q̃ manen, y volen que restē les lleys de la terra en son vigor, atès que los Catalans se entregaren a ses Magestats llibrement: asso es lo que es estat, luego serâ lo mateix, essent lo mateix, motiu, q̃ es entregarse liberamēt. Lo Rey Christianissim present, q̃ molts anys visca, no es inferior en la rectitut als passats, que si lo vn de aquells se anomenaua Pio, sa Magestat Christianissima, ab la espasa de sa Real virtut te adquirit lo renom de Lluys lo Iust. En lo nom porte lo si de la seguretat, y la solucio de la calumnia. Lo calor no refrede, ni la fredor calente, la llum no cegue, ni la foscor illumine, ni tampoch lo just fa injusticies.

cies. Si dels Ministres del Rey Catholich vol inferir lo que serà, reste lo Autor degollat ab ses armes, pues en allegarli la multitut de contrafaccions passades, crides Reals de anulacio de constitucions, y priuilegis; cartes expresses, ja citades; o ha de confessar, que ha discursat contra si mateix, o dels Ministres del Rey Catholich, no se ha de fiar la obseruança, encara que sie successor dels Berenguers, Alonsos, Iaumes, &c. que les conseruaren: per quant la sanch es la que se herete, y no los costums, y amor dels vassalls.

Carlo Magno, Ludouico Pio, y Carlos Caluo Emperadors de Alemanya, y Reys de França eren Senyors de Catalunya, y la gouernaren ab la suauitat, y grandeza que compten les histories. Y ja lo segon, que fou Ludouico, de sa lliberalitat feu Comte de Barcelona a Vvifre Primer Cathala, Senyor del Castell de Arria en Conflent. Y son fill Carlo Caluo absolguè del feu a Vvifre Segon, dit lo Pelos, constituynt a Catalunya terra llibre, y franca. Perque encara q̃ era franca, y llibre per lleys, y priuilegis, pero podian hauerla dexada ab lo feu, y per consegnent sens lo domini supremo de que goze en no regonexer superior, encara que sie lo Emperador. Per quant Carlo Caluo, que era Emperador, ho volguè axi.

Aquestos Emperadors, y Reys Christianissims adornaren a Catalunya ab los nou Comtes, nou Bescomtes, nou Nobles, nou Varons, y nou Veruesors, que son los nou Tronchs mes principals de Catalunya, de ahont deriuen, y naixen los Cauallers Catalans que demes antichs se precien: y los instituhi ab lo numero de nou, en reuerencia dels nou Cors dels Angels, dels quals tenieparticular deuocio Carlo Magno, y per esta raho venere França per singular Patro al Archangel Sant Miquel. Estos foren los q̃ fundaren, restauraren, y dotaren tantes Iglesies del Principat. De manera que quāt Catalunya se separà de la Monarquia de França, no fou per quexas del gouern, in-

justicies,

injusticies dels Reys, contrafaccions, ni rompiments de Priuilegis, sino meramēt per no poder acudir Carlo Caluo a defensar a Cathalunya per estar ocupat ab les guerres dels Normandos. Y ab condicio que Vvifre Pelos ab sos Catalans expelis los Moros, absolgue dit feu, y restà per aquest cami Cathalunya terra de suprema prerogatiua. En esta forma, y per estes rahons restà lo Comtat separat vuyt cents anys de la Corona de Frāça. Dels Reys de Castella se ha separat Catalunya per injuries, injusticies, rompiments de lleys, y priuilegis, &c.

Y pera que lo Autor dels papers, entengue la diferencia que hi ha de gouern a gouern, considere que lo Rey Christianissim alegre a sos vassalls, y los enriqueix, procurantlos los fruyts de la pau, y apartant dells les calamitats de la guerra, sustentant copiosos exercits casi sempre en les terres dels enemichs de sa Corona, assistint ab sa Real presencia en los exercits, y en los negocis graues, premiant merits, y no negociacions de tal forma, q̃ essent aquest Monarca, lo q̃ ha sustentat majors, y mes continues guerres, es lo q̃ ha donat major, y mes agradable estat de pau a sos regnes, y vassalls. Lo gouern del Rey Catholich ha cridat la guerra en Catalunya q̃ no ere necessaria, perque encara que es veritat, q̃ li donarem nom de diuersiō demanant despres, y volent compelir a q̃ sis mil Catalans anassen a Italia pera diuertir lo exercit Frances de Rossello (com conste en carta referida) ere confessar clarament lo error, pues reduyren a tal estat lo negoci, que se hauie de fer diuersio, de diuersio: trastocant ab aquest gouern la raho de fins, y medis del be comu, perque essent la guerra medi pera la conseruacio dels vassalls, prenie͂ los Ministres superiors per medi la destruccio dels vassalls, y per fi la mateixa guerra, ab que hā assolat la terra mes abundāt, y mes rica de Espanya qual ere Catalunya, sustentant en la Cort del Rey Catholich vna pau apparent, quant tots los vassalls se cremaue͂: y asso a força de imposiciōs exorbitants,

bitants,fins arribar a arrendar lo fum en Castella.

La diferencia destos dos gouerns que enbosqueix imperfet he dibuxat, la canta publicament don Matheu Lizon Autor Castella en sos discursos fol. 41. Lo qual ab no menor zel que lo Bisbe de Chiapa; despres de hauer ab summa cortesia representat lo mal gouern dels Ministres pera alentarlo;ab la emulacio del Rey Christianissim,que Deu guarde,diu estes paraules. *O Senyor,que exemple resplãdeix en aquella tendra, y Real juuentut del Christianissim Rey de França,germa de V. Magestat,lo qual en los vint y dos anys de sa dichosa edat,va carregat ab lo pes de les armes,destruynt heretges,dilatant la santa Fe, edificant Temples, dotantlos ab rendes;y tenint en lloch de caçadors,y monters,Capitans,espies, soldats,animats ab lo valor,y amor de tal Rey.* Testimoni calificat,essent Castellâ,què no pot ser reprochat per lisonger,pues parle ab son Rey,de altre:ni per apassionat,per la nacio.

Y representantli al Rey Catholich lo mal gouern de sos Ministres,en orde al premiar,y remunerar als que hã seruit en presidis,y fronteres de Moros,llastimantse que vns han passat als Moros pera renegar,diu en lo fol. *Y es cosa llastimosa veurer que vassalls de Rey tant Christianissim vns preteresquen,y altres perden les animes,per no pagarlos,lo que tant justament sels deu.*

En fol. 3. que per lo insuportable del gouern dels ministres: *Se han despoblat Prouincies faltant sinquanta,y sexanta llochs,&c.* com ja està referit.

En fol. 6. quexantse de la destribucio desordenada en los oficis,donantlos als negociants, y retirant als benemerits diu. *Aquest dany procebeix Senyor de que se han donat los oficis als quels pretenen,,y soliciten ab les intercessions,y fauors que tenen,y sen porten les plasses,gouers,y demes carrechs, y los que son capassos pera coses majors,&c. estan retirats,&c.* Estes,y altres quexes dona dit Autor al Rey Catholich.

En

En folio 21. despres de hauer plorat les necessitats de Castella, considerant que les nouedats de politiques podien arribar a ser plorades ab sanch, diu: *Vse Deu de sa misericordia encaminant lo que conuingue a la religio Christiana, y a la conseruacio destos Regnes, que si se perdien per necessitats nos perden per nouedats.* Estes paraules digue lo any 1622. a 21. de Noembre, que parexen profecia dels presents successos.

En fol.30. introdueix lo regne ques quexe, dient. *Ay trist de mi, que me acaben la vida, &c. Mane V. Magestat* juntar *diferents metges quem apliquen altres remeys, perque nom lleuen la poca virtut quem reste, que volen traurer substancia de mi sols per hauer offerit a V. Magestat, y no ho poden cumplir, perque noy ha sino miseries, y necessitats, y nom dexen conualexer, &c. Dich Senyor que lo Regne te causes bastants pera quexarse, perque sino se remedien sos danys se van perdent los subdits, y vassalls, y pera que V. Magestat se persuadesca esta veritat veje que les Iglesies se offenen, los Eclesiastichs se agrauien, lo Regne se quexe, los Grandes y Titols conexen lo perill, y nos determinen a dirlo, los Prelats se detenen, a les Ciutats no sels dexe llibertat pera votar, &c.*

En fol.56. parlãt de les imposiciõs diu: *En quãt als tributs ques preterẽ, son los majors q̃ Monarca del mõ hage intentat.*

Y en lo mateix folio parlant dels discursos dels Ministres de Espanya diu: *Que son discursos de vnes maquines que parexen fabules, com aquella ques compte de Iaro, que volgue volar ab ales de çera, y al primer bol se desferen ab lo calor del Sol, y caygue, que com fou tot inuencio li serui de perdicio.*

Estes quexes eren publiques en Castella tants anys atras, que haurie dit aquest Autor Castella, si hagues pres la pluma pera plorar lo q̃ profetizaue en nostres temps. Lo gouern dels ministres del Rey Catholich sempre ha empijorat, com los successos ho demostren, y si en los primers anys, ocasionaren llantos, no es molt obligassen a la porfia a las conuocacions justes dels Regnes.

Fassa

Fassa ara lo mes desapassionat cotejo, y comparacio, del que diu aquest don Matheu de Lizon, del gouern del Christianissim, y del, del Rey Catholich; y pora inferir la malicia ab que los papers volants parlen, en orde al Christianissim, pues de les accions passades, y presents, se ha de judicar tota bona sort a Cathalunya, tota bona pau, y bon estat al Principat: y del passat, y present del gouern del Rey Catholich, no se pot esperar sino vna subjeccio infame, y vna esclauitut perpetua.

Quartò, diuhen los papers volants.

QVE no se han de poder auenir los Catalans, y los Francesos; perque estos se han de recordar de les guerres de Napols, y Sicilia.

RESPOSTA.

E mostre lo Autor de dits papers perturbadors hauer fet vn gran esfors de son ingeni, portant laygua de tant luny, pera fer molrer son moli, pero en lo mateix que allegue, ensenye lo que deu acautelarse Catalunya. La raho es clara, perque sempre mou mes lo objecte present, que lo ausent, y quant mes ausent menos mou: luego si les guerres entre Francesos, y Catalans, poden causar recel hauent passades centuries, mes se ha de temer dels Castellans, contra los quals està Catalunya ab les armes en les mans, y ab son valor los ha derrotat, y priuat del domini tenie en ella. Noy ha besnets dels Francesos ques trobaren en aquelles guerres que cite, pero en estas viuhen los Castellans que han escapat de Monjuich: aquesta es nafra que la sanch raje, aquella reste curada ab la distàcia del temps, que tot ho cure.

Y axi de la aduertencia dels papers se conclou que per quant les guerres entre Catalans, y Castellans son actuals, sols dells se deuhen guardar ab tot cuydado.

Quant y mes que esta diferencia hi ha del odi que naix de les

de les guerres entre nacio,y nacio,al odi que naix de les guerres entre Rey, y vassalls, que aquell primer dure mentres dure la guerra,y fetes les paus se acabe,com se ha vist cada dia entre Espanya,y França,pero lo odi que naix de les guerres entre Rey,y vassalls es interminable. Y pera que conste clarament esta maxima assentada,y vejen los Catalans a quants mals exposen la Patria donant ohidos a semblants tentacions,tenint les coses estat tant diferent,oje lo que diu Bocalino que merex dels primers lloch entre los politichs desapassionats.

En los Princeps no se trobe tant en son punt la virtut de la clemencia,que sapien perdonar injuries tan senyaladas,les quals si tal vegada perdonen, no empero se oluiden nunca delles. Per lo qual rarament passen sens castich: Perque com sol succehir de totes les offenses,que o se dissimulen per prudencia, o se perdonen per necessitat a son temps, y lloch son a la fi ab tant major força venjades,quant lo sentiment diferit en temps oportu,es estat mes espacios,y Deu nos deslliure, y a qualscuol altre poble posat en tan grans calamitats de aquelles cruels venjanses,que los Princeps ofesos en coses de estat, despres de hauerho ben pensat,solen pendrer de sos vassalls:en tant no se oluiden,qui ni ab la esmena de la mes fidelissima llealtat, vsada per llarch temps,se pot borrar de sos animos exacerbats la memoria de tals coses, de tal manera que passe a la vigesima generacio de la posteritat,engendrant per la importancia de la materia en lo animo del q̃ regne tal sospita,y desconfiança, q̃ entre lo vassall, y senyor causa odi perpetuo: de que naix lo grauissim desorde, com es, que los subdits naturals,que no son altra cosa,que amantissims fills del Princep,y que per semblant respecte deuhen ser tractats ab termens de paternal amor,y ab suauissimes lleys gouernats, venen a ser tinguts per cruels enemichs, gent conquistada,y subjectada ab les armes, y per lo tant regida ab lo cruel precepte politich de ser afligits, assolats, y tractats, com a vilissims esclaus. Y vn poch mes auant proseguint aquesta mateixa materia ab superioritat ya dient, que en sem-

blants casos : *No aprofite lo penedirse, aont la pena del pecat nunca se perdone, aont la fama del exces dure sempre, y aont a les hores creix mes lo perill quant ab mil juraments se alcance del Princep lo perdò, perque los tals, no sols no tenen per infamia la falta de sa fe, y paraula pera venjar les coses ja perdonades sino per suma honrra, y obligacio estreta que tenen a son decoro, y reputacio.*

Lo confident, que escriguè a la Ciutat de Barcelona la carta, anomenada de S. Eulalia, en lo Setembre; en suma deye lo mateix, y hauie vist sens falta aquest capitol de Bocalino. A les hores, que encara no hauie arribat Catalunya ab lo enemich a les mans, se judicà per cõcell acertat proseguir les armes en defensa de la patria, sens tenir atendencia a offeriments, per concebirlos enganyosos, y ara, que està derrotat, y picat, se creuran per verdaders? Del veri del enemich ha de fer Catalunya la triaca, diu: *Que ab los Francesos no nos hauem de auenir, per auer tingudes guerres passades*, menos nos auindrem ab ells, per les passades, y presents.

Quant y mes que los Francesos es vna nacio q̃ frise molt ab la Catalaña, ja per la antigua correspondencia que hã tingut, ja per auernos ajudat ara ab tant bon efecte com se ha vist, y en ocasio que recordantse de la guerra passada de Salses, podie negarnos lo auxili, ab q̃ Cathalunya restaue ab gran perill. Pues si les guerres entre Catalans, y Francesos, dintre lo mateix any no han impedit lo donar França fauor a Catalunya, perque ha de maliciat lo Autor dels papers volants, que les de Napols, y Sicilia, borrades del tẽps, han de causar desauenimẽt? Encara que lo Cõtat de Barcelona sie de gran importancia pera qualseuol dels dos Monarcas, perque es clau de Espanya, y porta de França, però considerat q̃ la Monarquia de Fransa ha cõseruat sempre, sens lo dit Cõtat, los Regnes, se ha de cõfessar forçosament, q lo auxili, y fauor que ha donat a Catalunya, te molt de Beneuolencia. Y particularmẽt donantlo en tẽps

de

de guerra rompuda. Lo tracte dels Francesos ab los Catalans es humil, cortès, sens arrogancia, ni ruydo, procuren adeuinar ab que tindran contents los Catalans: al contrari dels Castellans, que tot ere superbia, arrogancia; y estudiar ab que porien donar pesadumbre al Principat, intentant eternament contrafaccions, y plets, ab que han assolat la Deputacio: luego millor se han de auenir los Catalans ab los Francesos que ab los Castellãs. Y sino, vege lo Autor, que no obstant que Catalunya es mare de estrangers, ab tots los que mes se repatrien, y casen en Catalunya, son Francesos: y no pot ser altra la causa, sino perque son nacions entre si auingudes, perque ninguna terra sufre mals estatgers, ni nigun estranger, guste de viurer aont es mal rebut. No hi ha Ciutat, Vila, ò Poble en Catalunya aont no hi hage hagut per sentenars de anys molts Francesos casats, y fadrins, y nunca hauem vist en Catalunya bandols entre Catalans, y Francesos; com entre Catalans, y Castellans: senyal es, que ni los Francesos offenen als Catalans, ni estos dells se han donat per offesos. La primera vegada que Catalunya ha començat à abundar de Castellans, per no poderlos sufrir, es estat necessari valerse de les armes pera expelirlos, despres de vna llarga paciencia. Lo mateix hagueren de fer en Flandes per insuportables en temps de don Iuan de Austria, y en Italia nols volien, per insufribles. Si objecte que ara serà diferent, perque tenen lo gouern, ja son mateix paper diu: *Que del que serà no pot judicarse, sino per lo que es estat*. Y se li ha proposat lo que es estat lo gouern de Fransa en Catalunya, pera que no pugue negar la consequencia, de que serà ara ditxòs, y molt a vtilitat, y conseruacio de Catalunyà: ja per la experiencia ques te, y ja perque tots los Officis de gouern en Catalunya, per les Constitucions, y Priuilegis del Principat, son de sols los naturals, exceptat lo de Lloctinent, y Capita General, que reste al arbitre del Princep: y les materies han mostrat de

 quanta

quanta conueniencia es pera Cathalunya sie lo Lloctinent de altra nacio, pera ser estimat, y administrar sens interès la justicia. Diu tambe lo Autor : *Que es cosa llastimosa, que los Catalans hajen admes a la guarda dels portals, y puestos als Francesos, fins encomanarlos las claus dells, cosa que nunca han volgut concedir a soldats del Rey Catholich.* Y no se ha de marauellar, ni llamentar, perque antes se han de comanar les claus de casa al amich que ve a ajudar, que al enemich que ve a offendrer: los soldats del Rey Catholich volien subjugar a Catalunya, com ja està prouat: los del Christianissim, venien a ajudar, no fos subjugada, y axi negar à aquells, lo que a estos se ha concedit, es actiò, no imprudent, sino discreta.

Vltimô, diuhen los papers volants.

QVE algunC atalans per temor, per cobdicia, y per desconfiar del perdo, tenen opresa la veritat.

RESPOSTA.

AQuesta Proposicio ab termens insolents, escampe lo veri. En los bons patricis de Catalunya ha tingut examples la veritat, pues rompent per los temors, ambicions, y cobdicies que detenien a altres, arriba a dir, y manifestar a vn Rey Catholich, les pretencions injustes q̃ en son gouern se ydeauen. Si ells haguessen callat, estaria subjugada Catalunya: podien esperar premi en lo silenci, honres en la permissio, pues altres tenint menor ma en lo negoci, guiauen per aquest fil sa fortuna. No les negociaren antes les auorrien. No les affectaten, y axi les fugiren. Los primers passos que done vn poderos pera alcançar de vn particular, lo que no se li deu, son les promeses: quant arribe a les amenasses, y al castich es la vltima diligencia. Estos patricis foren amenassats, alguns dells presos apretadament; y axi diligencies secretes, y anteriors se presuponen.

ponen. Conegueren que en ells no regnaue la ambicio, acudiren al temor. Pero ni lo temor los detingué, feren costat a la veritat, defensarenla, en ocasio que lo Rey Catolich actualment gouernaue, y les vares podien pendrer vn Deputat, clamant tot lo poble de la innocencia. Luego, si en temps, y ocasio tan proxima de negociar premis, y escusar penes, no temeren, ni cobdiciaren, aquest affecte de la patria continuat; injustament lo atribuexen a nous temors, y cobdicies noues: perque tenint estes accions lo mateix fi ara, que antes, que es lo be publich, y los mateixos principis, que son los que no venere lo dit parer, bes pot mudar lo temps, y lo gouern; pero no la raho, ni la nobleza del afecte, que com a roca ferma en mitg del mar, es lo mateix a la borrasca, y a la calma.

Conclusio del Discurs.

DE tot lo que se ha dit fins assi inferiran tots los Catalans, y lo mes delapassionat, que dits papers son sediciosos, plens de mil enganys, y que tots tiren, y se encaminen a la destructio de Catalunya, y a despertar parcialitats, y guerres ciuils, pera que trobāt lo enemich lo Principat ab diuisions, pugue millor fer son joch. Fingiren los Antichs, que no bastant à Hercules la pell del lleo, ab que anaue vestit, afigi la de la guineu, ab que resta cubert: significant, que quant vn Princep no pot alcançar ab le poder sos intents, se ha de valer de la traça, y cautela de guineu. Los lleons dels Castellās hā estirat son esfors tot lo q̄ ha pogut, cōtra Catalunya, y veēt q̄ no bastá pera rendirla, intenten, y intentaran totes les cauteles, y enganys imaginables, ja diuidint les voluntats, ja procurant discordies entre Francesos, y Catalans, ya mostrant compassio, ja cōfessant hauer errat, y ja vltimamēt offerint monts, y valls, y quant puguen demanar los Catalans; perque totes estes diligencies tenen respecte a la consecucio del intent dels Castellans. Y axi no han de dexar pedra que nō moguen,

medi q̃ no procuren, diligencia q̃ no intenten, trassa q̃ no fassen, cautela q̃ no apliquen, y enganys q̃ no executẽ. Pera occurrir a estos inconuenients, donen tots atẽcio, al q̃ diu Tomas Garzõ, en sõ Teatro: *Pera conexer lo home doble, y enganyòs, es menester grãdissima atẽcio, y põderacio, perque la perspectiua, y apariẽcia, es tan bella, y tã vistosa, que ab facilitat enganya los vlls dels senzillos, y dels q̃ no sabẽ; pero not cases ab bones paraules, q̃ estes son en ells cosa propria. Es menester considerar be la naturaleza intrinseca dells, la obseruança de ses promeses, los successos q̃ has tengut ab ells, la fama q̃ tenen, &c. y desta manera se arriba prudentment a la cognicio de sos enganys.*

Son com les serpents Amphisibenas, que tenẽ dos caps, vn en son lloch, altre a la cua; perq̃ porten dos intẽcions, vna de fingir en lo principi, altra de enganyar en lo fi. Son com la serpent Cerastes, que te banyes de moltò, y amagantse, sols estes mostre, pera q̃ fiat lo caminant pẽsant que es moltò mansuet, reste deuorat. Sõ com la Aranya que va ordint subtils teles, q̃ apenas se veuhen, pera cullir mosques. Son com à Sirenes que cantẽ dolçament, pera enganyar los mariners. Son com la Hyena, que es vn animal, q̃ sab fingir la veu humana, pera beurer despres la sanch dels homẽs. No son altra cosa los Castellans en esta ocasio, publicant papers dolços, amorosos, y plens de oferiments a Catalunya. Ioab no podia venjarse de son enemich Abner, reconcilias ab ell, y ab lo primer abras q̃ li donà en senyal de amistat, li donà per detras vna puñalada. Absalò pera venjarse de son germa Amon, conexent no li bastaue lo poder per ser Princep, lo conuidà a vn gran bãquet, y alli li feu donar de punyalades. Vltimamẽt les histories diuines, y les humanes (q̃ son espill, y regla de tots bons procehiments) estan plenes destes experiencies, auisant a la posteritat dels homens, y dient, q̃ del enemich, y del ques te per ofes se ha de creurer tot mal, y ningun be, los Castellans en sa mateixa llengua diuhen: *Que qui a sos enemichs pope, en ses mans mor:* Homero digue, q̃ los

enemichs

enemichs quant os crexen, ferexen, lo refrany dels Grechs: *Qui creu los mals dels enemichs, sempre tindrà bens,* y altres, *ab hoste dicta, ne vnquam amica duxeris,* que vol dir, *les paraules del enemich, no les tingues per amigues,* perq̃ *studij specie fata, necemque ferunt: Ab cara de bon affecte portẽ ab si les desdichas, y la mort.* No es la nacio Catalana ventolera, y subjecta a mudãces, antes ferma, y constãt en lo q̃ empren, y son estos papers volants nous agrauis de Catalunya, pensant q̃ puguen ferla vacilar, en lo que ab tant madur acuerdo, y despres de tant tẽps de espera, ha disposat. Ha sufrit vint anys, ha callat vint anys, ha suplicat vint anys, sens trobar remey, y satisfaccio a ses opresions, y rompiments de priuilegis, y constitucions. No restaue altre medi peral aliuio, sino lo de les armes, ha llançat ma delles: sens vn arrimo gran, ere dificultos conseruarles poderoses, y axi poch a poch se posa baix la sombra segura del Rey Christianissim, fins eligirlo Comte de Barcelona, com feren en altra opresio los Catalans de les Cesareas Magestats de Carlo Magno, Ludouico Pio, y Carlo Caluo. A les hores estauen opresos los Catalans dels Moros, ara dels Castellans, y encara que estos son de religio bona per ser Catholichs, son de costums pijors; per auer fet en Cathalunya mes crueltats que los mateixos Moros. Molts Cathalans vacilaren en la expulsio dels Moros, tement no fossen vensuts, y despres tractats pijor: pero com ere causa de Deu, foren poderosos los Catalans pera expellir los Moros; restant los que pelearen gloriosos, y richs pera ses generacions: y los que no volgueren pelear, per tenir propicio al Moro, restaren acorreguts, y plens de dolor de hauer perdut vna ocasio tan gran. Ara (ò Catalans) comence lo nou estat, y la noua restauracio de Catalunya, causa justissima es, declarada per los Magistrats, calificada per tantes juntes de Theolechs sapientissims, y Christianissims, aprouada per tal de les nacions, que voten sens passio.

Ara se hã de guanyar, ò perdrer les llibertats dels priuilegis de Catalunya, ja estauen casi perduts, y ab nostre valor se comensen a guanyar : noy ha que donar oïdas a cosa en contrari, sino *manus ad arma*. Ara es la ocasio en q̃ dels Catalans, vns han de augmentar ab les armes les glories de sos antepassats, y altres comensarles pera sos fills : y vns, y altres ferse gloriosos pera los esdeuenidors, los quals tindran per mes famosos los que mes hauran patit per sa patria, per mes nobles, los que mes hauran seruit a la restauracio de sos germans, per varons de mes gloriosa memoria, los q̃ a costa de ses comoditats, y haziendes hauran mes campejat en la campanya. La hazienda que se adquereix, ò se posseheix se acabe, pero lo patrimoni de la honra adquirit per la defensa de la patria, nunca te fi, ni se acabe. Lo pages que es prudent no li dolen los grans que llance en la terra, perque sab que los cobrar multiplicats. Lo mercader que vol fer sa casa, arrisque part de sa hazienda, encomanantla à la instabilitat del mar, perque si succeheix mal vn viatge, en molts altres se fa rich; y vn, y altre te atendencia, no à lo present que te, sino a lo que ha de succehir. De la mateixa manera en aquest cas, no se ha de tenir compte a los gastos que se fan, sino al fruyt que han de donar a Catalunya, a la llibertat, y al bon estat que ha de restar perals fills, nets, y demes generacions, los quals se porien quexar amargament, de que hauent los presents heretat de sos passats vna Catalunya llibre, senyora, y priuilegiada, los dexen a ells vna Catalunya esclaua, pechada, y ab estat infame. Ningun Catala que sie de honor ha de voler per la comoditat excluyrse de aquesta ocasio, peleant, perseguint, y ofenent als enemichs, fins hauer alcançada dells la deguda recompensa: antes se ha de tenir qualseuol Catalã per agrauiat, si lo volguessen eximir de la ocasio honorosa que es comu, y general a Catalunya.

Fi del memorial de la Pedra de Toch.

COPIA
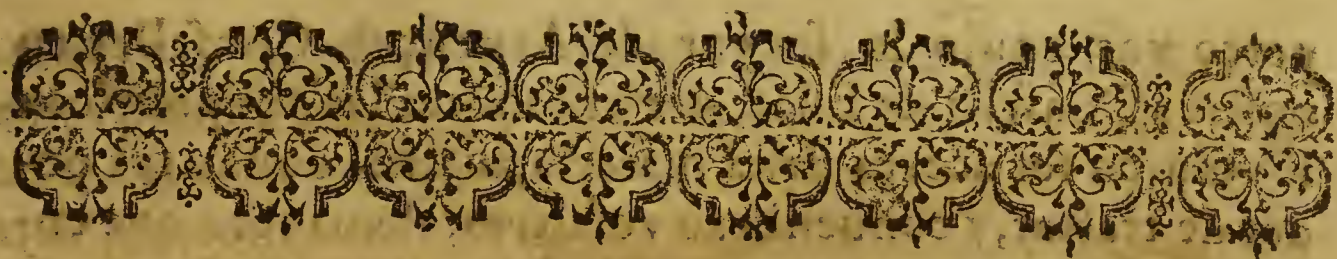
COPIA

DE TRES CARTAS ESCRITAS PER SA MAGESTAT CHRISTIANISSIMA Luys XIII. lo Iust, als molt Illustres Senyors Deputats del General de Catalunya.

Traduidas de Frances en Català.

CArissims, y bons amichs, abe que vostre bon gouern, despres queus sou declarats contra lo Rey de Espanya, nos ha fet conexer ab tot compliment vostra afició enuers esta Corona; ab tot no podien rebrer vn testimoni mes considerable, ni que mes nos obligâs, que aqueix que dexitjau fer en la donacio de vostre Estat, y Prouincia. Y vehent que aquesta resolució proceheix de vostre propri mouiment, com a inspirats solament de Deu, lo qual ordena com a ell li plau, dels Estats soberâs, Regnes, y Coronas, nos apar acertat sobmetrens a sas justas, y santas disposicions de aceptar vostras ofertas. Y perço

perço vos enuio lo senyor de Argençon Conseller en nostres Consells de Estat, per entendrer las proposicions li voldreu fer acerca desta materia, auentli donat tot poder de tractar, y conuenir ab vosaltres, demanera que enterament nos remetem al que lo sobredit tractarà, y restarem contents de manifestaruos per medi de aquesta lletra, que sabrem estimar en lo grau que mereix la aficio quem manifestau, per auerme donat de vostra bona voluntat ab tanta franquesa esta ocasio; assegurantvos que en esta, y en totas las ocasions se oferiran, rebreu sempre de ma part tota manera de efectes. Axi mateix vos diem, que h uem comes al dit senyor de Argençon lo carrech de sobreintendent de la justicia, policia, y administracio de las pecunias de nostras armadas, tant de terra, com de mar, destinadas per Catalunya; perque tinguen la autoritat conuenient, y per tenir cuydado al que toca a la paga, y subsistencia de las tropas, y de tenirlas en tant bona disciplina, que no pugan donar ninguna ocasio de quexas, a que no ajustarē altra cosa, sino sols pregaruos, doneu entera fê, y creença a dit senyor de Argençon, considerantlo en tots negocis, y occurrencias com a persona de calitat, de experiencia, y de merit singular, del qual tenim entera confiança. Y sobre aço pregam a Deu, quels tinga (carissims, y bons amichs) en sa santa, y digne gracia. Escrita en sant German en Laye a 19. de Febrer 1641.

LOVIS.

Sublet.

Sobrescrit de la carta.

Als nostres carissims, y bons amichs,
los Deputats del General de Catalunya.

SEGONA

SEGONA CARTA.

CArissims, y bons amichs, lo desitg que tenim de acudir a tot ço que porieu esperar de Nos, per conseruar los negocis de eixas parts en lo bon estat en q̃ estan, gracies a Deu, per la cayguda, y dany que los enemichs han rebut deuant Barcelona, nos ha fet pendrer resolucio de enuiarhi per lo present lo Senyor de Argençon, Conseller en nostres Consells, pera assistiruos, segons la prudencia, y experiencia, que ha guanyada en los negocis importants en molts empleos, en los quals nos ha seruit fins ara; ell vos informarà de nostras bonas intencions enuers vosaltres, y dels ordens que hauem dats, del qual sentireu los effectes. Vosaltres nos haueu donat vna particular seguretat de vostra aficio a esta Corona, per vostra lletra de vint y dos del mes passat; per lo qual lo dit senyor de Argençon vos dirà nostre sentir, remetentuos a ell, desitjam que prengau entera crehença a tots ço queus dirâ de nostra part, y principalment de nostra bona voluntat, y aficio enuers vosaltres; pregãt sobre asso a Deu, queus tinga (carissims, y bons amichs) en sa santa guarda. Escrita en Fontenebleu a vint y tres de Febrer 1641.

LOVIS.

Bauthillier.

Sobrescrit de la carta.

Als carissims, y bons amichs los Deputats del General de Cathalunya.

TERCERA

TERCERA CARTA.

CArissims, y bons amichs, ja que lo senyor de Argençon ab qui jo tinch molt particular confiança vos aurà informats de mas intencions, y del poderôs socorro q̃ tinch ordenat per la seguretat del Principat de Catalunya; jo ajustarè encara, al queus dirà, segona vegada, quanta satisfactio tinch dels bons, y agradables serueys, y socorros que donau al senyor de la Mota Oudencour, que jo tinch enuiat per gouernar mas armas en Cathalunya. Tambe he volgut auisaruos de la Proteccio que tinch dada a mon cosi lo Duch Carles contra la violencia de España, lo qual ha aportats a mon seruey sis mil homens de peu, y dos mil caualls, y ha desfet vn quartel dels enemichs passantsen en França, perque tingau part de la alegria de aquest bon succes, y que aixo vos obligue tant mes a persistir en la generosa resolucio que haueu presa en segundar la gloria de mas armas en totas las cosas que poreu à que assegurantme que no fareu falta, jo prech à Deu, carissims, y bons amichs, queus conserue en sa santa y digne guarda. Escrita en sant German en Laye a sinch de Mars, mil sis cents quaranta, y hu.

LOVIS.

Sublet.

Sobrescrit de la carta.

Als carissims, y bons amichs, los Deputats del General de Catalunya en Barcelona residints.

COPIA

COPIA DE VNA CARTA ESCRITA PER LO EXCELENTISSIM

Senyor Arquebisbe de Bordeus, Generalissim de la Armada Naual del Christianissim Rey de França, Senyor nostre, als molt Illustres Senyors Deputats del General de Catalunya, donantlos auis de la entrada en Catalunya, y arribat en lo port de Cadaques.

LA impaciencia de asseguratlos lo cuydado que lo Rey pren de la conseruacio, y lo desitg q̃ tinch de seruirlos me han obligat de partir de França tant prest, q̃ lo temps me ha donat lloch ab vna partida de la armada Naual de sa Magestat, entre tant que la demes se apresta pera venirse juntar ab mi. Yo so arribat esta nit en aquest port de Cadaques ab vaxells, y galeres prou forts pera batrer nostres enemichs en qualseuol lloch q̃ sien. Enuio aquest Caualler per auisarlosne, y saber de V. S. en que desija que esta armada seruesca, y protestarlo, que com los intents de sa Magestat estan enterament à assistir, y conseruarlos, ningu no podie ser empelat que tinguès mes passio, y aficio en seruirlos, que jo que so humilissim, y aficionadissim seruidor de V. S.

Mons Senyors.

Sourdis Arcabisbe de Bordeus.

De la Capitana, estant en lo port de Cadaques, à 27. de Mars 1641.

Mos Senyors de la Deputacio.

COPIA

COPIA DE VNA CARTA ESCRITA per lo Excelentissim señor Arquebisbe de Bordeus Generalissim de la armada Naual del Christianissim Rey de França, Senyor nostre, als molt Illustres senyors Deputats del General de Catalunya, donantlos auis de la victoria tingunda en los ports de Rosas, y Portuendres.

AL punt que tingui manament del Rey de venir ab sa armada Naual en estas costas, tingui tal passio de executarla, y de venir a seruirlos, que no entench auer perdut vn momēto; de manera que despres de auerlos auisats de ma vinguda junt ab la armada en aquest port per saber lo que deurian fer; entretant me so informat en que poriam emplearnos, y auent sabut ayr quey auia sinch vaxells dins la badia de Rosas, y quey auia dos Galeras, y vna pollaca a Portuendres, que venian al socorro de las plaças de aquest Pais, posim tota la nit a la mar perque nom escapassen, y en effecte auent enuiat sis Galeras, y sis vaxells a Rosas pera enuestir los vaxells, y ha Portuendras quatre Galeras, y dos vaxells, a las dos Galeras quey estauan las han atacades, enuestides, y se son posats fins baix los canons dels forts dels enemichs, y nos han aportats los sinch vaxells, que son de quaranta peças de cano cada hu, que hauian carregat en Caliz quinze mil carregas de blat, y las dos Galeras, y la pollaca, entre les quals se troba la Capitana de Grimaldi: tot destinat al socorro de las plaças de Catalunya. Per alli judicaran molt be mos Senyors, la necessitat en que estaran ditas plassas, y lo mal estat en que poden estar, yo los enuio lo estandart de aquesta Capitana, assegurantme que lo Rey tindra a be que conseruen los senyals dels auentatjats que baix sa

protectio

protectio han tingut sobre los enemichs tant per mar que per terra, entretant treballarè de ma part com jols prego, y exorto fer de sa part pera tenir auisos dels enemichs, dels quals espero ab la ajuda de nostre Senyor quels ne donarem ben prest compte si podem abordarlos.

Se ha pres sobre las dos galeras vn Mestre de Camp, quatre Capitans de infanteria Napolitans, vn Sargento Major, vn Ajudant, sinc Alferez, lo Gentilhom quels enuio pera donarlos aquest auis, los ne dirá les particularitats.

Humil aficionat seruidor de V. S.

Mos Senyors *Sourdis Arquebisbe de Bordeus.*

Cadaques a 29. de Mars 1641.

Prouisio

Prouisio del Rey de Portugal en fauor dels Catalans.

YO lo Rey, mano a tots los vassalls, y naturals de aquestos meus Regnes, que de present se trobã en los exercits del Rey de Castella contra lo Principat de Catalunya, Cabos de gent de guerra, Hidalgos, Capitans, Officials, y soldats, a qui esta mia prouisio serà mostrada, que luego que arribarà a sa noticia la restitucio, que Deu nostre Senyor ha permes de ferme Rey destos Regnes, en los quals estich aclamat, jurat y obebit per Rey sens contradictio alguna, com bons, y lleals Portuguesos, se aparten del seruey del Rey de Castella, y passen als llochs del dit Principat de Catalunya, que en defensa de sos fors, priuilegis, y llibertats, està en armas, y debaix de la sua protectio, y amparo, tracten de seruir al seruey meu, com mes particularment auisarà, y aduertirà Don Ignaci Mascarenyas, lo meu molt amat nebot, q̃ enuio al dit Principat Y en aquells que cumpliran aquest meu manament, manarè fer honras, augments, y merces. Y faltant alguns (lo que no espero) se procehirà contra los tals, ab demonstracio de rigor, que lo cas demana. Baltasar Rodriguez Coelho escriguè lo sobredit en Lisboa, als 19. de Desembre de 1640. Yo Francesch de Lucena mani se escriguès.

R E Y.

Prouisio, pera que V. Magestat mane a tots los vassalls, y naturals de aquestos sos Regnes, que de present se trobã en los exercits del Rey de Castella, contra lo Principat de Catalunya, Cabos de gent de guerra, Hidalgos, Oficials, y soldats, se aparten al instant del seruey del Rey de Castella, y se passen als llochs de dit Principat de Catalunya. Pera V.M. veurer.

LAVS DEO.